

Genealoginiai ryšiai Žemaitijos bajorų heraldikos šaltiniuose XVI a. antroje pusėje – XVIII a.

Gabrielė Jasiūnienė

Šiaulių universitetas

P. Višinskio g. 38, LT-76352, Šiauliai, Lietuva

El. paštas: gabrielejasiun@gmail.com

Santrauka. *Straipsnyje pasirinkta atkreipti dėmesį į vieną iš svarbiausių Žemaitijos bajorų kultūros ir tapatybės ženklų – jų heraldiką. Ilgą laiką tyrėjų akiračio užribyje buvusi Žemaitijos bajorų heraldikos tema slepia daug neatsakytų klausimų. Šioje publikacijoje Žemaitijos bajorų heraldikos šaltiniai nagrinėjami kaip reprezentuojantys bajorų giminytės ir santuokos ryšius. Darbe nagrinėjamas gana platus heraldikos šaltinių spektras, apimantis ne tik herbinius antspaudus, bet ir literatūroje, portretuose, architektūroje vaizduotus herbus. Straipsnyje analizuojami Bilevičių, Nagurskių, Gorskių, Chodkevičių, Tiškevičių ir kitų Žemaitijoje gyvenusių bajorų giminių atstovų herbai.*

Reikšminiai žodžiai: *Žemaitija, bajorai, heraldika, herbinis antspaudas, herbas, genealogija.*

Genealogical Links in Samogitian Nobility Heraldry Sources in the Second Half of the 16th–18th Centuries

Summary. *Heraldry and its research have deep traditions in Europe, making it a certain focus of attention among researchers. The interest in this field in Lithuania is a more recent phenomenon. The late beginning of heraldry re-*

Received: 21/3/2019. Accepted: 6/6/2019

Copyright © 2019 Gabrielė Jasiūnienė. Published by Vilnius University Press. This is an Open Access article distributed under the terms of the [Creative Commons Attribution Licence \(CC BY\)](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

search was partly influenced by Lithuania's loss of independence. At present, researchers' attention is focused mainly on the periods of the Grand Duchy of Lithuania and the Polish-Lithuanian Commonwealth, also looking at Lithuanian heraldry from the 20th–21st centuries, and conducting thorough research of the coats of arms of the state, cities, and towns. Research of the heraldry of the nobility is also being conducted, such as the heraldry of the political elite in the Grand Duchy of Lithuania – the Goštautas, Pacas, Radvila, Sapiega families, etc. The heraldry of representatives of the lower gentry, especially among the Samogitian families, has received less attention. Many unanswered questions and undeveloped themes remain in the field of the Samogitian nobility's heraldry, overlooked in research for a long time. This article analyzes how genealogical links were reflected in Samogitian nobility heraldry sources in the second half of the 16th–18th centuries. Having analyzed the heraldic sources of the Samogitian nobility, it was found that these reflected not only information about a specific individual, but also their broader origins, family and marital lines. The coats of arms of the Samogitian nobility in time became a unique means of representation. The coats of arms of the Samogitian nobility were depicted in seals, literature, portraits, architecture, and elsewhere.

Keywords: Samogitia, the nobility, heraldry, coat of arms seal, coat of arms, genealogy.

Įvadas

Heraldika Europoje turi galias tradicijas ir dažnai atsiduria tyrėjų akiratyje. Lietuvoje heraldikos tyrimai pradėti palyginti neseniai¹. Vėlyvai heraldikos tyrimų Lietuvoje pradžia turėjo įtakos nepriklausomybės praradimas, politinės sąlygos ir kitos aplinkybės. Dabar tyrėjų dėmesys daugiausia krypta į Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės, Abiejų Tautų Respublikos laikus, tiriami XX–XXI a. Lietuvos heraldika, detaliam nagrinėjami valstybės, miestų ir miestelių herbai ir su jais susiję klausimai. Taip pat vykdomi bajorų he-

¹ Kai kurie žymesni darbai: GUDAVIČIUS, Edvardas. *Žymenys ir ženklai Lietuvoje XII–XX a.* Vilnius, 1980. RIMŠA, Edmundas. *Heraldika. Iš praeities į dabartį.* Vilnius, 2004. SAVIŠČEVAS, Eugenijus. *Žemaitijos savivalda ir valdžios elitas 1409–1566 metais.* Vilnius, 2010. RAI-LAITĖ-BARDĖ, Agnė. *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės kilmingųjų genealoginė savimonė ir jos atspindžiai heraldikoje XVI–XVIII a.,* daktaro disertacija. Vilnius, 2013.

raldikos tyrimai. Daugiausia analizuojama Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės politinio elito atstovų, pavyzdžiui, Goštautų, Pacų, Radvilų, Sapiegų ir kt. heraldika². Kur kas mažesnio dėmesio sulaukė smulkesnių bajorijos atstovų, ypač Žemaitijos giminių, heraldika³. Ilgą laiką tyrimų nepaliestoje Žemaitijos bajorų heraldikos tyrimų plotmėje liko daug neatsakytų klausimų ir neišplėtotų temų. Šioje publikacijoje nutarta sumažinti šią spragą ir atkreipti dėmesį į Žemaitijoje gyvenusių bajorų heraldikos šaltinius, kurie reprezentavo tam tikrus bajorų giminystės ryšius. Šio straipsnio tikslas – remiantis istoriografijos duomenimis ir nepublikuotais šaltiniais, išanalizuoti, kaip genealoginiai ryšiai atsispindi XVI a. antros pusės – XVIII a. Žemaitijos bajorų heraldikos šaltiniuose. Straipsnyje pristatoma tik nedidelė dalis Žemaitijos bajorų heraldikos šaltinių, kuriuose atsispindėjo bajorų giminystės saitai.

Vienas herbas – viena giminė

Aptariant šią temą derėtų pabrėžti, kad XV a. – XVIII a. Žemaitijos bajorų heraldiką sudaro kelios grupės: senoji arba vietinės kilmės, lenkiškoji, kurios plitimo pradžia tiek į Lietuvos Didžiąją Kunigaikštystę, tiek į Žemaitiją sietina su 1413 m. Horodlės sutartimis, individualizuotų lenkiškųjų herbų, iš kitų kraštų, išskyrus Lenkiją, atneštų / perimtų herbų grupė⁴. Pažymėti-

² Kai kurie žymesni darbai: RIMŠA, Edmundas. XVII a. Radvilų karstai Kėdainiuose, *Lietuvos istorijos metraštis. 1984 metai*, 1985, p. 20–37. RAILAITĖ, Agnė. Kodėl Alberto Goštauto jungtiniame herbe nėra dvigalvio erelio? *Jaunųjų mokslininkų darbai*, 2007, nr. 3 (14), p. 13–21. PE-TRAUSKAS, Rimvydas. *Galia ir tradicija. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės giminių istorijos*. Vilnius, 2016.

³ Atkreiptinas dėmesys, kad prieš porą metų lenkų istorikas Grzegorz Błaszczykas išleido net šešių tomų Žemaitijos bajorų herbyną. Šiame darbe autorius pateikė daug vertingos ir Žemaitijos bajorų tyrimams pravarčios genealoginės medžiagos. Tačiau šio autoriaus herbyne yra bent pora svarbių dalykų, kurie, mūsų manymu, sutrukdė istorikui iki galo atlikti kokybišką Žemaitijos bajorų heraldikos tyrimą. Pirmiausia šis autoriaus darbas yra įvardijamas kaip herbynas, tačiau jame nepateikiama nė vienos minimo herbo iliustracijos arba tikslaus, paremto heraldikos šaltiniais herbo aprašymo. Dažniausiai autorius nurodo tik herbų pavadinimus, o jų pačių neaprašo. Tokios reikšmės tyrimui svarbu žinoti tiksliai, kokios herbo sudedamosios dalys yra vaizduojamos, kaip jos kinta. Antra, autorius daugiausiai rėmėsi XIX–XX a. pradžioje rašytuose herbynuose pateikiama informacija apie Žemaitijos bajorų herbus, o heraldikos šaltinių beveik neanalizavo. Paminėtina, kad, rengiant tokią studiją, buvo būtina atlikti ir nuoseklią Žemaitijos bajorų heraldikos šaltinių analizę. Nepaisant išsakytų pastabų, derėtų išskirti, kad Grzegorz Błaszczykas atliko didelį darbą ir padėjo pagrindus platesniems ir nuoseklesniems Žemaitijos bajorų heraldikos tyrimams. BŁASZCZYK, Grzegorz, *Herbarz szlachty żmudzkiej*, t. 1–6. Warszawa, 2015–2016.

⁴ JASIŪNIENĖ, Gabrielė. *Žemaitijos bajorų heraldika XV–XVIII a. pradžia*, daktaro disertacija.

na, kad šioms grupėms priskiriamuose Žemaitijos bajorų heraldikos šaltiniuose genealoginiai ryšiai XVI a. antroje pusėje – XVIII a. atspindėjo dvejopai. Iš pradžių aptarsime pirmą būdą, kai šaltiniuose vienalaikiame skyde vaizduotas iš tėvo paveldėtas herbas, simbolizavęs priklausymą vienai šeimai, giminei. Tokie herbai vaizduoti tiek herbiniuose antspauduose, tiek architektūroje, tiek portretuose, tiek kituose heraldikos tyrimams aktualiuose šaltiniuose. Paminėtina, kad Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje antspaudavimas tapo ne tik galimybe patvirtinti dokumento teisėtumą, bet ir demonstruoti savo herbą. Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje, kuriai priklausė ir Žemaitija, bene dažniausiai herbai buvo naudojami antspauduose, kurie pavadinti herbinais. Juose vaizduotas herbas, tik herbo figūra, herbas be šalmo arba tik šalmas su jo atributika⁵. 1577 m. Šiauduvos tijūnas Vaitiekus Bilevičius dokumentą patvirtino aštuoniabriauniu antspaudu, kuriame vaizduojamas giminės herbas – vertikaliai ištemptas stačiakampis su įsmeigtais į viršų ir šonus kryžiais. Virš herbo skydo vaizduojami du tauro ragai. Iš šonų yra akanto lapų ir savininko skraistė inicialai „WB“ – Wojcieh Bilewicz⁶. Įdomu, kad iš tėvo paveldėtą herbą XVI a. pirmoje pusėje naudojo ir Vaitiekus sūnus Jurgis Bilevičius⁷. 1629 m. antspaudu vaizduojama Bilevičių herbo figūra – vertikaliai ištemptas stačiakampis su iš abiejų šonų ir viršaus įsmeigtais kryžiais. Antspaudu matomi ir Jurgio Bilevičiaus inicialai „IB“, ir pareigybių pirmosios raidės „PzP“, raidę „ž“ norėta nuleisti, kad ji būtų skaitoma paskutinė. Visas įrašas skambėtų J(erzy) B(ilewicz) P(odkomorzy) [i] P(odstarości) Ž(mudzki) (Jurgis Bilevičius Žemaitijos pakamaris ir paseniūnis) (žr. 1 pav.). Paminėtina, kad duomenų apie Bilevičių herbą galima rasti senuosiuose herbynuose. Tačiau šią informaciją, ypač dėl lenkiškos herbo kilmės klausimo, derėtų vertinti atsargiai. XVI a.

Vilnius, 2018.

- ⁵ RIMŠA, Edmundas. Keletas sfragistikos terminų, *Lietuvos istorijos metraštis, 1982 metai*. 1983, p. 97.
- ⁶ 1577 m. Vaitiekus Jurgaičio Bilevičiaus antspaudas, *Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyrius* (toliau – VUB RS), f. 8, a. 1528, l. 2^a.
- ⁷ 1603 m. Jurgio Vaitiekaičio Bilevičiaus herbinis antspaudas, *Lietuvos valstybės istorijos archyvas* (toliau – LVIA), f. 716, ap. 2, b. 135, l. 18^a. 1629 m. Jurgio Vaitiekaičio Bilevičiaus herbinis antspaudas, *Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Rankraščių skyrius* (toliau – LMAVB RS), f. 37, b. 8469, l. 1^a. 1633 m. Jurgio Vaitiekaičio Bilevičiaus herbinis antspaudas, LMAVB RS, f. 35, b. 15, l. 55^a. 1633 m. Jurgio Vaitiekaičio Bilevičiaus herbinis antspaudas, LMAVB RS, f. 35, b. 15, l. 62^a. 1634 m. Jurgio Vaitiekaičio Bilevičiaus herbinis antspaudas, LMAVB RS, f. 37, b. 6154, l. 1^a.

gyvenęs Bartoszas Paprockis buvo vienas pirmųjų, kuris tyrė Bilevičių giminę. B. Paprockis nurodė, kad Lietuvoje žinomas senas Bilevičių herbas, kuriame vaizduojamas kapas su trimis kryžiais⁸. Spėjama, kad šis herbas yra vietinės kilmės, tačiau senuosiuose herbynuose galime išvelgti siekį Bilevičių herbą polonizuoti, suteikiant jam vardą. Bene pirmasis tai padarė Szymonas Okolskis, jis XVII a. Bilevičių herbui suteikė pavadinimą: *Mogila seu Tumulus*⁹.

1 pav. 1629 m. Jurgio Vaitiekaičio Bilevičiaus herbinis antspaudas,
LMAVB RS, f. 37 b. 668, l. 2^r

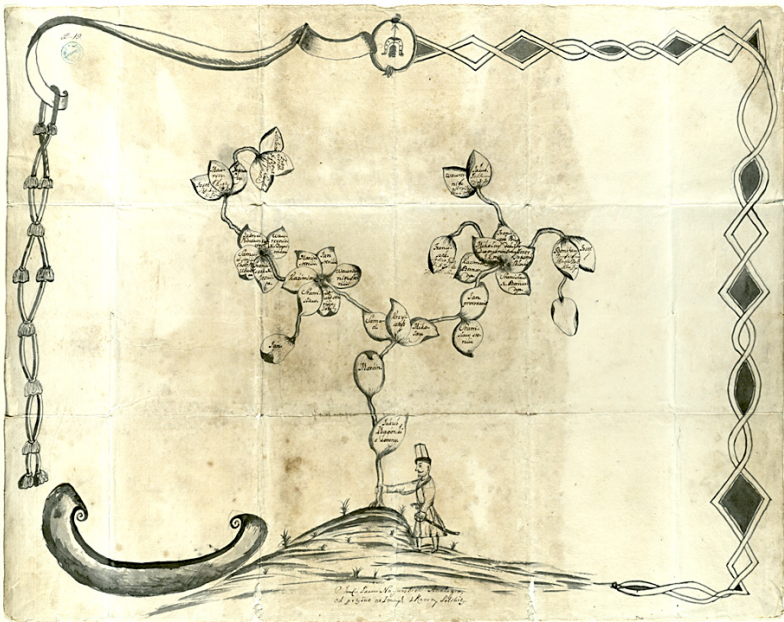
XVIII a. Žemaitijoje gyvenusių bajorų Nagurskių herbuose vaizduota pasaga, perversa strėle. Herbo šalme – trys stručio plunksnos. Greičiausiai šios giminės atstovai savo herbuose vaizdavo individualizuotą lenkiškąjį Pobogo (lenk. *Pobog*) herbą. Žinoma, kad Pobogo (lenk. *Pobog*) herbo mėlyname lauke vaizduojama balta pasaga, ant jos viršaus – geltonos spalvos kryžius, šalme yra šuo kurtas su antkakliu¹⁰. Lenkiškas herbas individualizuotas, pakeičiant herbo figūrą ir šalmo papuošalą. XVI a. į Žemaitiją atsikėlę Nagurskiai savo herbą, matyt, keitė dėl politinių priežasčių. XVI a. svetimšalių padėtis Žemaitijoje buvo netvari, siekimas supanašėti galėjo padėti kuriantis ir siekiant patekti į politinio elito gretas. Pažymėtina, kad Nagurskių herbas vaizduotas šios giminės genealoginiame medyje, sudarytame XVIII a. Šiame genealoginiame medyje vaizduojami vyriškosios linijos atstovai, o giminės pradininku laikomas Jokūbas Nagurskis iš karūnos

⁸ PAPROCKI, Bartosz. *Herby rycerstwa polskiego*, wyd. K. J. Turowski. Kraków, 1858, s. 867.

⁹ OKOLSKI, Szymon. *Orbis Poloni*, t. 2. Cracovia, 1641, s. 232–233.

¹⁰ KOJALOWICZ, Wojciech Wijuk. *Herbarz rycerstwa W. X. Litewskiego tak zwany Compendium czyli o klejnotach albo herbach ktorych familie stanu rycerskiego w prowincyach Wielkiego Księstwa Litewskiego zazywaja*. Kraków, 1897, s. 220.

(Lenkijos – G. J.) (žr. 2 pav.). Toks herbas vaizduotas ir XVIII a. giminės atstovų antspauduose. Pranciškus Nagurskis savo antspaudu¹¹ patvirtino 1720 m. vedybų sutartį. Ovalo formos herbiniam antspaude vaizduojamas ovalo formos skydas, kuriame yra minėta Nagurskių herbo figūra. Virš skydo pavaizduota penkių lapų karūnėlė, apsupta iš šonų laurų šakele. Antspaude matomi savininko inicialai ir pareigų pirmosios raidės: „FWN CMD SPXZ“ – Franciszek Władysław Nagurski Ciwun Małych Dirwian Starosta Podkomorzy Xięstwa Żmudzkiego (Pranciškus Vladislovas Nagurskis Mažųjų Dirvenų tijūnas, seniūnas, pakamaris Žemaitijos kunigaikštystė). Pranciškaus sūnaus Lauryno 1757 m. ovalo formos herbiniam antspaude¹² vienalaukiame skyde vaizduojamas iš tėvo paveldėtas Nagurskių herbas. Atkreiptinas dėmesys, kad iš šonų herbą laiko skydininkai lokiai.

2 pav. XVIII a. pab. bajorų Nagurskių genealoginis medis ir herbas,
LMAVB RS, f. 37-11214 a.

¹¹ 1720 m. Pranciškaus Vladislovo Nagurskio herbinis antspaudas, Šiaulių „Aušros“ muziejus (toliau – ŠAM), I–R 8756.

¹² 1757 m. Lauryno Nagurskio herbinis antspaudas, ŠAM, I–R 8228.

Jų vaizdavimas siejamas su Žemaitijos kunigaikštystės herbe pavaizduotu lokiu. Nagurskių herbą vienalaukiame skyde vaizdavo ir kitas Pranciškaus sūnus – Jokūbas. 1780 m. juodo lako ovalo formos antspaude¹³ vaizduojamas Nagurskių herbas, vainikuotas grafo karūnele, iš šonų jį puošia šakelės, o apačioje pavaizduotas Šv. Stanislovo ordinas. Taigi tokį patį šeimos herbą savo antspauduose vaizdavo Pranciškus Vladislovas Nagurskis ir jo sūnus Jokūbas bei Laurynas.

Vertas dėmesio Pranciškaus Vladislovo Nagurskio žmonos ir Jokūbo bei Lauryno motinos Joanos Šiukštaitės herbinis antspaudas. Paminėtina, kad, mirus pirmajam vyrui, ji 1753 m. ištekėjo dar kartą už Upytės pavieto stalininko Andriaus Staševskio¹⁴. 1770 m. savo testamentą Joana Staševskienė patvirtino ovalo formos raudono lako herbiniu antspaudu¹⁵, kuriame vaizduojamas Šiukštų Pobogo (lenk. *Pobog*) herbas – galais žemyn nuleista pasaga, ant kurios uždėtas kryžius. Virš herbo skydo pavaizduota karūna, o šalmo papuošale – kurtas. Taigi, nors ir gyvas buvo antrasis vyras, Joana tvirtino dokumentą antspaudu, kuriame vaizduotas ne jungtinis, o vienalaukis iš tėvo paveldėtas herbas.

Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje bajorų herbai vaizduoti ir knygose. Žemaitijos bajorų herbai literatūroje vaizduoti dviem atvejais. Pirmu atveju herbinis įspaudas galėjo žymėti knygos priklausomybę konkrečiai giminei ar jos atstovui. Pavyzdžiui, XVI a. pabaigos knygos viršelyje įspausas vienalaukis Batakių seniūno Jono Šemetos herbas¹⁶, kuriame yra Šemetų herbas – į heraldinę kairę pusę žiūrinti gūbė. Virš herbo skydo savininko inicialai „IS“ – Jan Szemet. Antru atveju herbas kaip iliustracija simbolizavo asmenį, kuriam skirtas leidinys. 1669 m. Samuelio Jono Konaževskio leidinyje, skirtame Šiauduvos tijąno, Žemaitijos kunigaikštystės raštininko

¹³ 1780 m. Jokūbo Nagurskio herbinis antspaudas, ŠAM, I–R 10244.

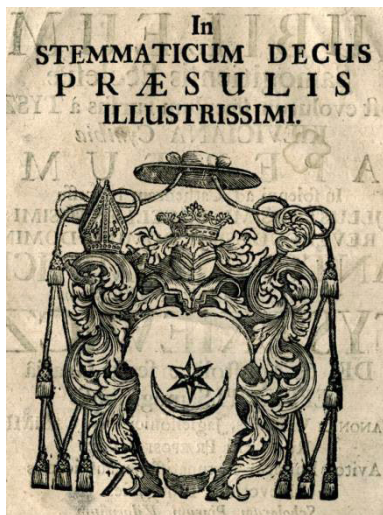
¹⁴ TRIMONIENĖ, Rita Regina. Nagurskių giminės istorija. *Kurtuva*, 2006, nr. 8, p. 8.

¹⁵ 1770 m. Joanos Šiukštaitės Nagurskienės Staševskienės herbinis antspaudas, ŠAM, I–R 9254.

¹⁶ Jono Šemetos herbas 1586 m. leidinyje *SACROSANCTI ET OECVMENICI CONCILII TRIDENTINI, PAVLO III. IVLIO III. ET PIO IIII. PONTIF. MAXIMIS CELEBRATI, CANONES ET DECRETA: His nunc recens accesserunt Duorum erudiſimorum virorum D. IOANNIS SOTEALLI Theologi, et HORATII LVTVI Iurisconsulti, vtiliſimæ ad marginem annotationes; quibus Sacræ scripturæ, superiorum Conciliorum, iuris Pontificij, veterum Ecclesiæ Patrum, tum citata, tum consonentia loca, fideliter indicantur. Additæ præterea sunt ad finem, PII IIII. Pontificis Maximi Bullæ, vnâ cum triplici vtilissimo Indice. Antverpiæ [Antwerpen]: ex officina Christophori Plantini. Vilniaus universiteto biblioteka Retų spaudinių skyrius (toliau – VUB RSS), III P 326.*

Gabrieliaus Sipavičiaus pakėlimui Vilniaus akademijoje menų ir filosofijos magistrui, pavaizduotas Sipavičiaus herbas – strėlė, kurią ties viduriu kerta kryžma. Iš šonų herbą laiko ant papėdės stovinčios dvi teisingumą ir išmintį simbolizuojančios alegorinės būtybės. Pirmoji moteris simbolizuoja Temidę, kuri vienoje rankoje laiko kalaviją ir svarstyklės, o kita prilaiko herbą. Po jos kojomis yra įrašas „IVSTITIA“. Antroji moteris simbolizuoja Prudenciją, kuri vienoje rankoje laiko veidrodį, o kitoje gyvatę. Po jos kojomis yra įrašas – „PRUDENT“¹⁷. Tradicija literatūroje vaizduoti kilmingųjų herbus truko ir XVIII a. Pavyzdžiui, 1741 m. Žemaičių vyskupui Antanui Domykui Tiškevičiui skirtoje panegirikoje vaizduojamas jo giminės herbas¹⁸ Leliva (lenk. *Leliwa*), kuriame yra pusmėnulis ir šešiakampė žvaigždė.

3 pav. 1741 m. Antano Domyko Tiškevičiaus herbas Vilniaus pijorų mokyklos leidinyje *Jubileum Samogitiensis Ecclesiae Post evolutum saeculum rursus à Tyszkieviciana Cynthia ...*, ŠAM, I – R 1394

¹⁷ 1669 m. Gabrieliaus Sipavičiaus herbas Samuelio Jono Konaževskio leidinyje *Philosophia naturalis pro prima philosophiae laurea / a Samuele Ioanne Konarzewski metaphysices auditore, in alma Academia Vilnensi Soc. Iesu propugnata a[mn]o 1669 Oct. 28*. Vilnae: typis Academicis S.I., 1669, Lietuvos mokslų akademijos Retų spaudinių skyrius (toliau – LMAVB RSS), L-17/195.

¹⁸ 1741 m. Antano Domyko Tiškevičiaus herbas Vilniaus pijorų mokyklos leidinyje *Jubileum Samogitiensis Ecclesiae Post evolutum faeculum rurfus à Tyszkieviciana Cynthia ...*, ŠAM, I–R 1394.

Virš herbo skydo yra grotelinis šalmas, virš jo karūna ir vyskupo kepurė. Iš abiejų herbo šonų prikabintos virvutės su dešimt kutų, heraldinėje dešinėje vaizduojama vyskupo mitra, o kairėje – pastoralas. Iš šonų herbą supa akanto lapų skraistė (žr. 3 pav.).

Žinoma, kad bajorai mėgo kaupti paveikslų kolekcijas, jas rodydavo savo dvarų galerijose.

Tarp šių paveikslų būta ir daugybės portretų, kuriuose vaizduoti patys dvaro šeimininkai, jų šeimos ar giminės nariai, draugai ir pan. Kartais portretuose, siekdami parodyti kilmę ir šeimos /giminės išskirtinumą, bajorai greta atvaizdo pageidavo matyti ir portretuojamojo herbą. Atkreiptinas dėmesys į Ariogalos tijąnui Petručiui Šiukštai priklausiusį portretą. XVII a. pirmoje pusėje tapytame paveiksle kairiajame viršutiniame kampe matomas lenkiškas Šiukštų herbas Pobogas (lenk. *Pobog*) – mėlyname skyde galais į apačią apversta pasaga, virš jos bajoriška karūnėlė, šalmo papuošalas – kurtas¹⁹. Sapiegų giminės herbas Lapinas (lenk. *Lis*) vaizduotas XVII a. Žemaitijoje vyskupavusio Aleksandro Sapiegos portrete²⁰. Herbas pavaizduotas kartuše, virš kurio matyti karūnėlė, o šalia jos heraldinėje dešinėje – vyskupo mitra, o heraldinėje kairėje – pastoralas. 1750 m. Žemaičių raštininko, Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės pulkininko, Gandingos tijąno, Kolainių Švč. Mergelės Marijos Škaplierinės bažnyčios ir karmelitų vienuolyno fundatoriaus Jono Adamkavičiaus portretas puoštas giminės herbu²¹. Paminėtina, kad Adamkavičių giminė turėjo herbą Vadvičas (lenk. *Wadwicz*), kuriame vaizduojamos dvi vertikaliai gulinčios žuvis. O nagrinėjamame portrete žuvis pavaizduotos horizontaliai. Žemaitijos bajorų vienalaikiai herbai vaizduoti ir ant architektūros pastatų. Raudonės rezidencinės pilies rytinį fasadą puošia vokiečių bajorų Krišpinų Kiršenšteinų herbas²², kuriame heraldinėje dešinėje – dvi elnių galvos, viduryje pavaizduotas nugenėtas kelmas, heraldinėje kairėje – į kelmą atsirėmęs liūtas. XVIII a. Nagurskių herbas vaizduojamas virš įėjimo į Kurtuvėnų Šv. apaštalo Jokūbo bažnyčią.

¹⁹ XVII a. I p. Ariogalos tijąno Petro Šiukštos herbas jo portrete, nežinomas dailininkas, *Žemaičių muziejus „Alka“*, GEK 3152.

²⁰ XVII a. – XVIII a. Žemaitijos vyskupo Aleksandro Sapiegos herbas jo portrete. Unikalus objekto kodas Kultūros vertybių registre: 39974.

²¹ 1750 m. Jono Adamkavičiaus portretas, nežinomas autorius, *ŠAM*, D–T 1789.

²² 1600 m. Krišpinų Kiršenšteinų herbas rytiniame Raudonės rezidencinės pilies fasade. Unikalus objekto kodas Kultūros vertybių registre: 22713.

Šiame herbo kartuše vaizduojama pasaga, perverta strėle. Aplink herbo figūrą vaizduojami bažnyčios fundatoriaus Jokūbo Nagurskio Šv. Stanislovo ir Baltojo erelio ordinais. Virš herbo skydo pavaizduota karūnėlė²³.

Giminystės ir santuokos ryšiai Žemaitijos bajorų jungtiniuose herbuose

Vienalaukiuose herbuose būdavo parodomas Žemaitijos bajorų priklausymas šeimai arba giminei, o iš kelių laukų sudarytuose jungtiniuose herbuose atspindėdavo platesni kilmės, giminystės, santuokos saitai. Janas Konopka nurodo, kad kelių herbų jungimas į vieną Europoje atsirado dar XIII a. Lenkijoje jau XV a. plito tradicija jungti tėvų herbus. Buvo keletas jungtinių herbų sudarymo taisyklių. Pirmu atveju – herbo skydo laukas dažniausiai dalintas į lygias keturias dalis, kuriose pirmame ir trečiame lauke vaizduoti tėvo ir senelės iš tėvo pusės herbai, o antrame ir ketvirtame – motinos ir senelės iš motinos pusės herbai. Taigi dešinė pusė buvo tėvo, arba kalavijo, pusė, o kairė – motinos, arba verpstės, pusė. Antras būdas – ketvirčiavimas, kai pirmame ir ketvirtame laukuose vaizduoti tėvo ir senelės iš tėvo pusės herbai, o antrame ir ketvirtame laukuose – motinos ir senelės iš motinos pusės herbai. Taigi herbai buvo jungiami lygiavertiškumo principu, atsižvelgiant į tai, kad pirmas laukas visada svarbiausias, o ketvirtas iš visų laukų mažiausiai reikšmingas²⁴. Panaši jungtinių herbų sudarymo praktika naudota ir Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje.

1570 m. Žemaitijos seniūno Jono Jeronimaičio Chodkevičiaus tvirtintame dokumente rastas įdomus jo ovalo formos antspaudas²⁵. Šiame antspaude kartuše vaizduojamas jungtinis penkialaukis herbas. Pirmame lauke iš tėvo Jeronimo pavaldetas Chodkevičių herbas – strėlė, kurią ties viduriu kerta kryžma, strėlės galas dvišakis. Vėliau šis herbas vadintas Koscieša (lenk. *Kościęsza*). Jeronimas Chodkevičius buvo vedęs Jono Šemetos ir Elžbietos Iljinevičiūtės dukrą, Lauryno Volsko našlę Oną²⁶. Jos herbas Gul-

²³ XVIII a. Nagurskių herbas virš įėjimo į Kurtuvėnų Šv. apaštalo Jokūbo bažnyčią.

²⁴ KONOPKA, Jan. O polskich herbach złożonych. *Miesięcznik Heraldyczny*, 1911, nr. 5/6, s. 82–84.

²⁵ 1570 m. Žemaitijos seniūno Jono Chodkevičiaus antspaudas, *LMAVBR*s, f. 37, b. 10643, l. 1^r.

²⁶ KIRKIENĖ, Genutė. *LDK politikos elito galingieji: Chodkevičiai XV–XVI amžiuje*. Vilnius, 2008, p. 143.

bė (lenk. *Łabędź*) pavaizduotas antrame Jono Chodkevičiaus herbo lauke. Trečiame jungtinio herbo lauke, kaip spėjama, pavaizduotas Jono Chodkevičiaus senelės Vosylės Jaroslavičiūtės iš tėvo Jono Jaroslavičiaus paveldėtas herbas, kuriame pavaizduotas Lietuvos raitelis. Remiantis Genutės Kirkienės²⁷ tyrimais derėtų paminėti, kad Vosylės Jaroslavičiūtės motina Eudoksija buvo Marijos Kaributaitės dukra, o Marija buvo Kaributo Algirdaičio duktė. Taigi šis herbas galimai rodė kilmę iš dinastinių kunigaikščių. Ketvirtame lauke – Įkartų (lenk. *Korczak*) herbas, kaip spėjama, priklausęs Onos Šemetaitės motinai – Jono Chodkevičiaus senelei Elžbietai Iljiničiūtei. Per vidurį – stulpo pozicijoje stovi Grifas, simbolizuojantis XVI a. Chodkevičių gautą Šklovo ir Myšo grafų titulą ir herbą. Grifas, letenoje laikantis kalaviją. Aplink herbą vaizduojama legenda, žodžiai joje atskirti penkiakampėmis žvaigždutėmis (žr. 4 pav.). Taigi šiame jungtiniame herbe matomas jungimo būdas, kai heraldinė dešinė – tėvo pusė, o heraldinė kairė – motinos pusė.

4 pav. 1570 m. Žemaitijos seniūno Jono Chodkevičiaus herbinis antspaudas, LMAVBRS, f. 37, b.10643, l.1^r

Atliekant jungtinių herbinių antspaudų analizę, pavyko rasti keletą atvejų, kai herbai jungti lygiavertiškumo principu. 1619 m. leidinyje vaizduojamas įdomus jungtinis Jono Jeronimaičio ir Kristinos²⁸ Chodkevičių sūnaus Jono Karolio Chodkevičiaus herbas²⁹. Pirmame lauke vaizduojamas iš

²⁷ Ten pat, p. 129.

²⁸ KIRKIENĖ, Genutė. *LDK politikos elito galingieji: Chodkevičiai XV – XVI amžiuje*. Vilnius, 2008, p. 144.

²⁹ 1619 m. Jono Karolio Chodkevičiaus herbas Motiejaus Kazimiero Sarbievijaus leidinyje *Ob-*

tėvo paveldėtas Chodkevičių herbas, antrajame – motinos Kristinos iš tėvo Martyno Zborovskio paveldėtas Vanago (lenk. *Jastrzębiec*) herbas, kuriame apversta pasaga su viduje vaizduojamu kryžiumi. Trečiame lauke – greičiausiai iš tėvo senelės ne iš tėvo motinos Elžbietos Iljiničiūtės Įkartų (lenk. *Korczak*) herbas, o ketvirtame lauke laužytos juostos arba Abdanko (lenk. *Abdank*) herbas, galimai prosenelės iš kitos pusės herbas. Per vidurį – stulpo pozicijoje stovi Grifas.

1647 m. Andriaus Stankevičiaus³⁰ laidotuvėms skirtame Marcijono Niestojemskio pavaizduotas jungtinis Stankevičiaus herbas³¹. Pirmame lauke yra iš tėvo Mikalojaus Mikalojaičio Stankevičiaus paveldėtas Stankevičių (Bilevičių) herbas – gulsčias stačiakampis, į kurį iš abiejų šonų ir viršaus įsmeigta po kryžių. Antrame lauke – motinos Onos Vainaitės iš tėvo paveldėtas Trijų ragų (lenk. *Trąby*) herbas, trečiame lauke senelės iš motinos pusės herbas Zaremba (lenk. *Zaremba*). Ketvirtame lauke senelės iš tėvo pusės Onos Petraškevičiūtės iš tėvo Stanislovo Petraškos paveldėtas herbas. Virš herbo skydo pavaizduotas grotelinis šalmas, o virš jo bajoriška karūnėlė. Šalmo papuošale – stilizuotos povo plunksnos. Iš šonų herbą supa akanto lapų skraistė (žr. 5 pav.).

1644 m. Jurgio ir Kotrynos Aleksandros Bilevičių laidotuvėms skirtame leidinyje dailininkas Konradas Giotkė dviejuose skyduose pavaizdavo Bilevičių herbus, sujungtus po vienu kaspiniu su įrašytu devizu *Simul, Semel, Semper* (Drauge, vienu kartu, amžinai)³². Abu vaizduojami herbai yra

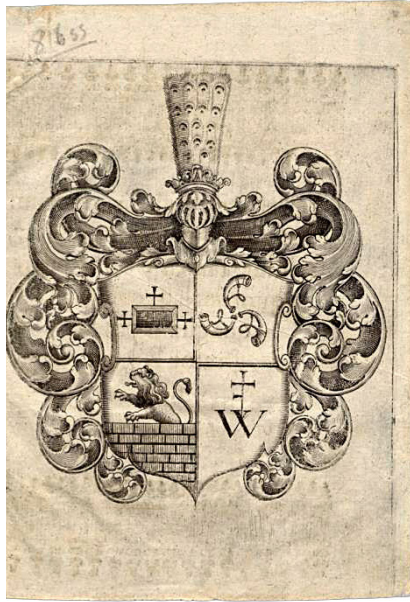
---

sequium gratitudinis illustrissimo domino d. Ioanni Carolo Chodkiewicz, palatino Vilnensi ... / ab Apolline Crosensi persolutum ; atque a gymnasio Crosensi collegii Chodkiewicziani Societatis Iesu, tanquam munificentissimo erectori oblatum. Vilnae: typis Academ. Societatis Iesu, LMAVB RSS, L-17/35.

³⁰ Daroma prielaida, kad Andrius Stankevičius buvo Mikalojaus Mikalojaičio ir Onos Bilevičių sūnus. E. Saviščevas nurodė, kad Žemaitijos vaiskis Mikalojus Mikalojaitis buvo vedęs Oną Vainaitę. Mikalojaus tėvas Mikalojus buvo vedęs Oną Petraškevičiūtę. SAVIŠČEVAS, Eugenijus. *Žemaitijos savivalda ir valdžios elitai 1409–1566 metais*. Vilnius, 2010, p. 406.

³¹ 1647 m. Andriaus Stankevičiaus herbas Marcijono Niestojemskio leidinyje WYSOCE GODNY KAWALIER, *Xięstwá Zmudzkiego, W kazaniu pogrzebowym Wielmożnego Ięgo Mości PANA ANDRZEIA STANKIEWICZA, PISARZA ZIEMSKIEGO KOWIENSKIEGO DNIA 10 OCTOBRA, Roku Páńskiego 1647. Wyrażony w Rosieniach w kościele Oycow Dominkianow / Przez X. MARCYANA NIESTOJEMSKIEGO S. T. D. Przeora Rośieńskiego zakonu Kaznodziejskiego, w Wilnie: w Drukarni Societatis Iesv, VUBRSS, III 475.*

³² 1644 m. Kotrynos Aleksandros ir Jurgio Bilevičių jungtiniai herbai su proginiu devizu Jono Jokūbo Stubskio leidinyje *MAGNÆ MOLIS MAGNA RVINA, Quam, Perillustris ac Magnifici Domini, D. GEORGII BILEWICZ Succamerarij Ducatus Samogitiæ ET Lectissimæ Coniugis CATHARINÆ ALEXANDRÆ KRZCZONOWICZOWNA Lugubris Occasus Proposuit Præsena-*

5 pav. 1647 m. Andriaus Stankevičiaus herbas Marcijono Niestojemskio leidinyje *WYSOCE GODNY KAWALIER...*, VUBRSS, III 475

jungtiniai, sudaryti iš keturių laukų. Pirmasis herbas priklausė Kotrynai Aleksandrai. Kaip spėjama, pirmame lauke vaizduojamas jos tėvo herbas, antrajame – motinos herbas, trečiame ir ketvirtame lauke – senelių iš tėvo ir motinos pusių herbai. Virš herbo skydo vaizduojamas grotelinis šalmas, o virš jo – trys stručio plunksnos. Iš šonų herbą puošia akanto lapų skraistė. Antrasis herbas priklausė Jurgiui Vaitiekaičiui Bilevičiui. Pirmame jungtinio herbo lauke vaizduojamas iš tėvo Vaitiekiaus paveldėtas Bilevičių giminės herbas, antrajame – iš motinos Kristinos Šemetaitės paveldėtas Šemetų herbas Gulbė (lenk. *Łabędź*). Trečiame lauke, kaip spėjama, vaizduojamas Bilevičiaus senelės iš tėvo pusės Onos Mitkevičiūtės herbas Lapinas (lenk. *Lis*), o ketvirtame lauke – kaip spėjama, senelės iš motinos pusės Bogumilos

tata, Mæsto ex obitu Sororis Magnifico Domino, D. IOANNI GEORGIO KRZCZONOWICZ Perillustris ac Magnifici Domini Vexilliferi Vilnensis Filio ET Magnificis Dominis D. D. IAROS-LAO, & IOANNI BILEWICIIS, Perillustris Samogitiæ Succamerarij Filijs / Per IACOBVM IO-ANNEM STVBSKI Philosophiæ in almâ Academiâ Vilnensi Societatis Iesu auditorem. Vilnae: typis Academicis Societatis Iesu, VUBRSS, III 10810.

Adomaitės Pritulisaitės herbas Leliva (lenk. *Leliwa*). Virš herbo skydo yra grotelinis šalmas, o virš jo – Bilevičių giminei nebūdingas šalmo papuošalas – du ragai ir lapinas tarp jų. Paminėtina, kad pastarasis jungtinio herbo šalme greičiausiai perimtas iš senelės Onos Mitkevičiūtės herbo (lenk. *Lis*). Herbą iš šonų supa akanto lapų skraistė (žr. 6 pav.).

6 pav. 1644 m. Kotrynos Aleksandros ir Jurgio Bilevičių jungtiniai herbai su proginiu devizu Jono Jokūbo Stubskio leidinyje *MAGNÆ MOLIS MAGNA RVINA...*, *VUBRSS*, III 10810

Paminėtina, kad Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės kilmingųjų heraldikoje XVII a. pabaigoje – XVIII a. pradžioje pradeda ryškėti tendencija nuo giminės atsigręžti į santuoką. Tokia besiformuojanti tradicija matoma ir Žemaitijos bajorų heraldikoje. 1762 m. spalio 2 d. Jokūbo Nagurskio laiške rastas raudono lako ovalo formos antspaudas³³, kuriame vaizduojamas keturių laukų jungtinis herbas. Skydo pirmame lauke yra Jokūbo Ignoto Nagurskio šeimos herbas, jame vaizduojama pasaga, perversa strėle. Antrame lauke vaizduojamas jo žmonos Marianos Nagurskienės (Puzinaitės) iš

³³ 1762 m. Jokūbo Nagurskio herbinis antspaudas, *ŠAM*, I-R 10016.

tėvo gautas herbas Oginiecas (lenk. *Oginiec*), kuriame vaizduojami vartai. Trečiame lauke pavaizduotas Jokūbo Ignoto motinos Joanos Šiukštaitės-Nagurskienės Šiukštų herbas. Atkreiptinas dėmesys, kad šiame antspaude vaizduojamas Liubičo herbas (lenk. *Lubicz*), jame yra pasaga, kurios viduje vienas kryžius, toks pats kryžius yra ir ant pasagos viršaus. O minėtame J. Šiukštaitės herbe buvo vaizduojamas Pobogo (lenk. *Pobog*) herbas. Galimai šiame antspaude įsivėlė klaida. Neatmestinas variantas, kad Šiukštų heraldika nebuvo iki galo nusistovėjusi, todėl herbas kito. Ketvirtame skydo lauke – Marianos Nagurskienės motinos Rachelos Puzinienės (Bžostovskos) iš tėvo gautas herbas Balno kilpa (lenk. *Stręmie*).

Jokūbo Nagurskio žmona Mariana Nagurskienė 1780 m. buvo palaidota Vilniuje Šv. Pranciškaus Asyžiečio (Bernardinų) bažnyčios priebažnytyje ar greta bažnyčios buvusiose Bernardinų kapinėse. Ant šalia bažnyčios esančios plokštės yra iškaltas jungtinis Marianos ir Jokūbo Nagurskių herbas³⁴. Pirmame skyde, po grafų karūna, rokokiniame kartuše vaizduojamas Nagurskių herbas. Antrame skyde, po kunigaikštiška kepure, triumfo vainiku apjuostas Puzinų herbas. Nagurskių herbas iš šono papuoštas augalinių motyvų ornamentu, Puzinų – kunigaikštiška mantija. Po jais pavaizduotas Jokūbo Ignoto Nagurskio Šv. Stanislovo ordino kryžius.

7 pav. XVIII a. Jokūbo ir Marianos Nagurskių jungtinis herbas ant antkapinės plokštės prie Vilniaus Šv. Pranciškaus Asyžiečio (Bernardinų) bažnyčios (priebažnytyje), autorės fotografija

³⁴ XVIII a. Jokūbo ir Marianos Nagurskių jungtinis herbas ant antkapinės plokštės prie Vilniaus Šv. Pranciškaus Asyžiečio (Bernardinų) bažnyčios (priebažnytyje).

1775 m. gegužės 30 d. Mykolo Gorskio testamente rasti trys identiški herbiniai antspaudai³⁵. Juose matomas Mykolo ir Reginos Gorskių jungtinis herbas. Pirmoje dalyje vaizduojamas Gorskių Galvaraiščio (lenk. *Nalęcz*) herbas, antrojoje – Vainų herbas Trijų ragų (lenk. *Trąby*). Virš herbo yra penkių lapų karūnelė. Herbas yra apsuptas mantija, papuoštas juostomis ir Mykolo Gorskio Šv. Stanislovo ir Rusijos Šv. Onos ordinais.

Išvados

XVI a. antroje pusėje – XVIII a. Žemaitijos bajorų herbuose genealoginiai ryšiai atsispindėjo dviem būdais. Pirmas būdas, kai herbas vienalaukiame skyde, paveldėtas iš tėvo, simbolizavo priklausymą vienai – pagrindinei šeimai, giminei. Tokie herbai rasti Bilevičių, Nagurskių šeimų atstovų ir kitų asmenų heraldikos šaltiniuose. Antras būdas, kai Žemaitijos bajorų jungtiniuose herbuose atsispindėjo platesni kilmės, giminystės, santuokos ryšiai. Tokių pavyzdžių rasta Chodkevičių, Gorskių, Nagurskių šeimų atstovų ir kitų asmenų heraldikoje. Pažymėtina, kad XVI a. antroje pusėje – XVII a. antroje pusėje Žemaitijos bajorų šaltiniuose vaizduoti tokie jungtiniai herbai, kuriuose atsispindėjo saitai su tėvais, seneliais ir proseneliais. Herbai jungti lygiavertiškumo principu arba tokiu jungimo būdu, kai heraldinė dešinė buvo tėvo pusė, o heraldinė kairė – motinos pusė. XVIII a. Žemaitijos bajorų heraldikoje pradeda ryškėti tendencija nuo giminės atsigręžti į santuoką. Tokiuose jungtiniuose herbuose pradėti vaizduoti abiejų sutuoktinių iš jų tėvų (vyriškosios linijos) arba iš tėvų ir motinų paveldėti herbai. Pažymėtina, kad tiek kilmės, tiek santuokos ryšiai atsispindėjo Žemaitijos bajorų herbuose, vaizduotuose antspauduose, knygose, portretuose, architektūroje ir kitoje ikonografijoje.

Šaltiniai

1. 1570 m. Žemaitijos seniūno Jono Chodkevičiaus herbinis antspaudas, *Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Rankraščių skyrius*, f. 37, b. 10643, l.1^f.
2. 1577 m. Vaitiekaus Jurgaičio Bilevičiaus antspaudas, *Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyrius*, f. 8, a. 1528, l. 2^f.

³⁵ 1775 m. Mykolo ir Marijonos Reginos Gorskių herbiniai antspaudai, ŽAM, archyvas.

3. Jono Šemetos herbas 1586 m. leidinyje *SACROSANCTI ET OECVMENICI CONCILII TRIDENTINI, PAVLO III. IVLIO III. ET PIO IIII. PONTIF. MAXIMIS CELEBRATI, CANONES ET DECRETA: His nunc recens accesserunt Duorum erudiſsimorum virorum D. IOANNIS SOTEALLI Theologi, et HORATII LVTHI Iuris-consulti, vtiliſſimæ ad marginem annotationes; quibus Sacræ scripturæ, superiorum Conciliorum, iuris Pontificij, veterum Ecclesiæ Patrum, tum citata, tum consonentia loca, fideliter indicantur. Additæ præterea sunt ad finem, PII IIII. Pontificis Maximi Bullæ, vnà cum triplici vtiliſſimo Indice. Antverpiæ [Antwerpen]: ex officina Christophori Plantini. Vilniaus universiteto bibliotekos Retų spaudinių skyrius, III P 326. <https://doi.org/10.1017/cbo9780511695346.173>*
4. 1600 m. Krišpinų Kiršenšteinų herbas rytiniame Raudonės rezidencinės pilies fasade. Unikalus objekto kodas Kultūros vertybių registre: 22713.
5. 1603 m. Jurgio Vaitiekaičio Bilevičiaus herbinis antspaudas, *Lietuvos valstybės istorijos archyvas*, f. 716, ap. 2, b. 135, l. 18^r.
6. 1619 m. Jono Karolio Chodkevičiaus herbas Motiejaus Kazimiero Sarbievijaus leidinyje *Obsequium gratitudinis illustrissimo domino d. Ioanni Carolo Chodkiewicz, palatino Vilnensi ... / ab Apolline Crosensi persolutum ; atque a gymnasio Crosensi collegii Chodkiewicziani Societatis Iesu, tanquam munificentissimo erectori oblatum. Vilnae: typis Academ. Societatis Iesu, Lietuvos mokslų akademijos Retų spaudinių skyrius, L-17/35. <https://doi.org/10.15388/kn.v56i0.1509>*
7. 1629 m. Jurgio Vaitiekaičio Bilevičiaus herbinis antspaudas, *Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Rankraščių skyrius*, f. 37, b. 8469, l. 1^v.
8. 1633 m. Jurgio Vaitiekaičio Bilevičiaus herbinis antspaudas, *Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Rankraščių skyrius*, f. 35, b. 15, l. 55^r.
9. 1633 m. Jurgio Vaitiekaičio Bilevičiaus herbinis antspaudas, *Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Rankraščių skyrius*, f. 35, b. 15, l. 62^r.
10. 1634 m. Jurgio Vaitiekaičio Bilevičiaus herbinis antspaudas, *Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Rankraščių skyrius*, f. 37, b. 6154, l. 1^r.
11. 1644 m. Kotrynos Aleksandros ir Jurgio Bilevičių jungtiniai herbai su proginiu devizu Jono Jokūbo Stubskio leidinyje *MAGNÆ MOLIS MAGNA RVINA, Quam, Perillustris ac Magnifici Domini, D. GEORGII BILEWICZ Succamerarij Ducatus Samogitiæ ET Lectissimæ Coniugis CATHARINÆ ALEXANDRÆ KRZCZONOWICZOWNA Lugubris Occasus Proposuit Præsentata, Mæsto ex obitu Sororis Magnifico Domino, D. IOANNI GEORGIO KRZCZONOWICZ Perillustris ac Magnifici Domini Vexilliferi Vilnensis Filio ET Magnificis Dominis D. D. IAROSLAO, & IOANNI BILEWICIS, Perillustris Samogitiæ Succamerarij Filijs / Per IACOBVM IOANNEM STVBSKI Philosophiæ in almâ Academiâ Vilnensi Societatis Iesu auditorem. Vilnae:*

- typis Academicis Societatis Iesu, *Vilniaus universiteto bibliotekos Retų spaudinių skyrius*, III 10810.
12. 1647 m. Andriaus Stankevičiaus herbas Marcijono Niestojemskio leidinyje WYSCIE GODNY KAWALIER, *Xięstwá Zmudzkiego, W kazaniu pogrzebowym Wielmożnego Ięgo Mości PANA ANDRZEIA STANKIEWICZA, PISARZA ZIEMSKIEGO KOWIENSKIEGO DNIA 10 OCTOBRA*, Roku Páńskiego 1647. Wyrażony w Rosieniach w kościele Oycow Dominkianow / Przez X. MARCYANA NIESTOJEMSKIEGO S. T. D. Przeora Rościeńskiego zakonu Kaznodziejskiego, w Wilnie: w Drukarni Societatis Iesv, *Vilniaus universiteto bibliotekos Retų spaudinių skyrius*, III 475.
  13. 1669 m. Gabrieliaus Sipavičiaus herbas Samuelio Jono Konaževskio leidinyje *Philosophia naturalis pro prima philosophiae laurea / a Samuele Ioanne Konarzewski metaphysices auditore, in alma Academia Vilnensi Soc. Iesu propugnata a[nn]o 1669 Oct. 28*. Vilnae: typis Academicis S.I., 1669, *Lietuvos mokslų akademijos Retų spaudinių skyrius*, L-17/195. <https://doi.org/10.15388/kn.v56i0.1509>
  14. XVII a. I p. Ariogalos tįjūno Petro Šiukštos herbas jo portrete, nežinomas dailininkas, *Žemaičių muziejus „Alka“*, GEK 3152.
  15. ~XVII a. – XVIII a. Žemaitijos vyskupo Aleksandro Sapięgos herbas jo portrete. Unikalus objekto kodas Kultūros vertybių registre: 39974.
  16. 1720 m. Pranciškaus Vladislavo Nagurskio herbinis antspaudas, *Šiaulių „Aušros“ muziejus*, I–R 8756.
  17. 1741 m. Antano Dominyko Tiškevičiaus herbas Vilniaus pijorų mokyklos leidinyje Jubileum Samogitiensis Ecclesiae Post evolutum saeculum rursus à Tyszkieviciana Cynthia ..., *Šiaulių „Aušros“ muziejus*, I–R 1394.
  18. 1750 m. Jono Adamkavičiaus portretas, nežinomas autorius, *Šiaulių „Aušros“ muziejus*, D–T 1789.
  19. 1757 m. Lauryno Nagurskio herbinis antspaudas, *Šiaulių „Aušros“ muziejus*, I–R 8228.
  20. 1780 m. Jokūbo Nagurskio herbinis antspaudas, *Šiaulių „Aušros“ muziejus*, I–R 10244.
  21. 1762 m. Jokūbo Nagurskio herbinis antspaudas, *Šiaulių „Aušros“ muziejus*, I–R 10016.
  22. 1775 m. Mykolo ir Marijonos Reginos Gorskių jungtiniai herbiniai antspaudai, *Žemaičių muziejus „Alka“*, archyvas.
  23. XVIII a. Jokūbo ir Marianos Nagurskių jungtinis herbas ant antkapinės plokštės prie Vilniaus Šv. Pranciškaus Asyžiečio (Bernardinų) bažnyčios (priebažnytyje).
  24. XVIII a. Nagurskių herbas virš įėjimo į Kurtuvėnų Šv. apaštalo Jokūbo bažnyčią.
  25. XVIII a. pab. bajorų Nagurskių genealoginis medis ir herbas, *Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Rankraščių skyrius*, f. 37-11214 a.

Literatūra

1. GUDAVIČIUS, Edvardas. *Žymenys ir ženklai Lietuvoje XII–XX a.* Vilnius: Mokslas, 1980.
2. JASIŪNIENĖ, Gabrielė. *Žemaitijos bajorų heraldika XV–XVIII a. pradžia*, daktaro disertacija, Vilnius, 2018.
3. KIRKIENĖ, Genutė. *LDK politikos elito galingieji: Chodkevičiai XV–XVI amžiuje.* Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2008. ISBN 978-9955-33-359-3
4. KOJALOWICZ, Wojciech Wijuk. *Herbarz rycerstwa W. X. Litewskiego tak zwany Compendium czyli o klejnotach albo herbach ktorych familie stanu rycerskiego w prowincyach Wielkiego Księstwa Litewskiego zazywaja.* Kraków, 1897. https://doi.org/10.1163/2451-9537_cmrii_com_29007
5. KONOPKA, Jan. O polskich herbach złożonych. *Miesięcznik Heraldyczny*, 1911, nr. 5/6, s. 8–84.
6. OKOLSKI, Szymon. *Orbis Poloni*, t. 2. Cracovia, 1641.
7. PAPROCKI, Bartosz. *Herby rycerstwa polskiego*, wyd. K. J. Turowski. Kraków, 1858.
8. PETRAUSKAS, Rimvydas. *Galia ir tradicija. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės giminių istorijos.* Vilnius: Baltos lankos, 2016. ISBN 978-9955-23-886-7.
9. RAILAITĖ, Agnė. Kodėl Alberto Goštauto jungtiniame herbe nėra dvigalvio erelio? *Jaunųjų mokslininkų darbai*, 2007, nr. 3 (14), p. 13–21.
10. RAILAITĖ-BARDĖ, Agnė. *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės kilmingųjų genealoginė savimonė ir jos atspindžiai heraldikoje XVI–XVIII a.*, daktaro disertacija. Vilnius, 2013.
11. RIMŠA, Edmundas. Keletas sfragistikos terminų. *Lietuvos istorijos metraštis, 1982 metai*, 1983, p. 92–97.
12. RIMŠA, Edmundas. XVII a. Radvilų karstai Kėdainiuose. *Lietuvos istorijos metraštis. 1984 metai*, 1985, p. 20–37.
13. RIMŠA, Edmundas. *Heraldika. Iš praeities į dabartį.* Vilnius: Versus aureus, 2004. ISBN 9955-601-07-8.
14. SAVIŠČEVAS, Eugenijus. *Žemaitijos savivalda ir valdžios elitas 1409–1566 metais.* Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2010. ISBN 978-9955-33-547-4. <https://doi.org/10.15388/slavviln.2011.2.1440>
15. TRIMONIENĖ, Rita Regina. Nagurskių giminės istorija. *Kurtuva*, 2006, Nr. 8, p. 6–11.